

מראי מקומות- בבא בתרא פ"ח

א"כ אי"ז גניבה אלא גזילה, ולכן שפיר אין שייך בו כפל.

(ד) **ומר סבר גזלן הוי- כ' הריטב"א** דכיון דקיי"ל כרבנן דאמרי דשואל שלא מדעת גזלן הוי, יהי' נראה שאסור לאדם להניח תפילין או להתעטף בטליתו של חברו שלא מדעתו. אבל הביא מרבו דדבר מצוה שאני, דניחא לי' לאיניש דלעבדו מצוה בממוני'.

(ה) **והני מילי הוא דקצי דמיה- פי' הרשב"ם**, דה"ה דצריך להיות זבינא חריפא, וכמבואר בנדרים, דאז אין הנאה למוכר בלקיחתו, וכל הנאה של לוקח הוא, ולכן חייב באחריותו. אולם ע' **בריטב"א** דהעיר דהגמ' בנדרים לא הביא הא דצריך קציצת דמים, והגמ' כאן אינו מביא הא דצריך להיות זבינא חריפא. ולכן כ' דב' מימרות שונות הן, וההיא דהתם מיירי בדלא קיצי דמיה, ולהכי בעינא זבינא חריפא, ולא חשיב אלא שואל. אבל הכא דקצי דמיה, אפי' בזבינא דרמי על אפי' חשיב לוקח, שהרי הרשות בידו ליקח אם ירצה.

(ו) **אטו משום דגמר בלבו לקנות קנה- כ' החזון איש** (ליקוטים סי' כ"א לסוגיין), דמה דהק' כן, ולא אמרי' דעשה מעשה קנין, היינו משום דלשון הברייתא משמע דקנה אע"ג דאין המקח בידו, בשעה שגמר בלבו. ועוד תי' דאפי' אם באמת המקח בידו הוא, מ"מ אם לא אמר הלוקח למוכר שהוא קונה, לא קנה, והלוקח יכול לחזור בו [דהיינו, דמה שהוא בידו אינו קונה לו כיון שלא אמר לו כלום, וא"כ מה מהני מה שגמר בלבו].

(ז) **הכא בירא שמים עסקינן- פי' האילת השחר ע"פ הרשב"א**, דמה דקונה ע"י גמירת דעתו, היינו דכיון שיש לו גמירת דעת, דודאי אינו עתיד לחזור, ממילא קונה קנין גמור.

(ח) **וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת- פי' הרשב"ם**, דהיינו אבני משקל ששוקל בהן דבר לח ובשר. והק' **המאירי**, למה מחייבים אותו לקנחם, הרי אם אינו מקנחם, הרי מכבידים יותר, וממילא האונאה יהי' שלו,

(א) **כגון שנטלה למוד בה, וכדרכה, דאמר רבה, הכישה נתחייב בה- פי' הרשב"ם**, דרבה מיירי בזקן ואינו לפי כבודו, דאע"ג דאינו חייב להשיב אבידות, כיון שהכישה חייב להשיבה. וא"כ ה"ה כאן, אע"ג דאבידה מדעת היא, ואינו חייב להשיבה, כיון שנטלה למוד בה, שוב חייב להשיבה. והק' **היונת אלם** (כ"ג), מהו הדמיון, הרי בזקן ואינו לפי כבודו, האבידה הוא בעצם בר השבה, רק דהגברא אינו חייב להשיבה, לכן שייך לומר דכיון דהכישה נתחייב להשיבה. אבל באבידה מדעת, הרי עצם האבידה לאו בר השבה היא כלל, וא"כ מה מועיל מה דהכישה (או נטלה למוד) ונתחייב בה, או דנקטינהו נגרי ברייתא ונעשית יותר אבודה, הא מ"מ נתמעטה אבידה זו מהשבה. וכ' דצ"ל דאה"נ, דגם אבידה מדעת אינו פטור על האבידה, אבל פטור על הגברא מחיוב השבה, ולכן שפיר שייך לומר בה דהכישה חייב בה, ואינו דומה לפחות מש"פ, דאז אה"נ, אף אם הכישה בה עדיין יהי' פטור מלהשיבה.

(ב) **אימור דאמר רבה בבע"ח, דאנקטינהו ניגרא ברייתא, וכו'- כ' הריטב"א בב"מ** (ל':) דמבואר מכאן דמה דהכישה נתחייב בה, אי"ז משום דכיון דהתחיל בהשבה צריך לעשות השבה מעלייתא, וכמש"כ **רש"י** שם, דא"כ מ"ש בעלי חיים ממי שאינו בעלי חיים. וכן הביא **הבית יוסף** (חו"מ רס"ג, ב') קו' זו מהנמוקי יוסף על שי' **רש"י** והרמב"ם, דג"כ ס"ל כוותי' דרש"י, וכ' **הב"י** דצ"ל דס"ל להרמב"ם דמה שאמר רבה הוא בתורת דיחוי, ולא בתורת פירוש, אבל לדינא לא אמרי' דמימרת רבה הוא דוקא בבעלי חיים.

(ג) **ומר סבר גזלן הוי- הק' הקובץ שעורים** (שי"ב), הא כיון שלקחה שלא מדעת בעלים, א"כ לכאור' הו"ל גנב ולא גזלן, ולכאור' צריך להיות חייב כפל, אולם הביא **הרמב"ם** כ' שהשוקל או המודד חסר אינו חייב כפל. וביאר דכיון דהי' יכול הלוקח למודדו מיד,

הכלל דאין עונשין מן הדין לענין עונשי שמים או לא, לכאור' תלוי בטעם הא דאין עונשין מן הדין. דלפי טעם המהרש"א, דמה דאין עונשין מן הדין הוא משום דאולי באמת צריך עונש חמור טפי, וא"כ לא נתכפר ע"י עונש זה, ונמצא דנענש ולא נתכפר, ואין עונשין בכה"ג, לפ"ז אף בעונשי שמים שייך כלל זה, דאין עונשין אותו אלא מה שיהי' לו כפרה. אולם בקרבן אהרן ביאר דטעם הדבר הוא משום דאולי לק"ו באמת יש פירכא, ולכן אין שייך לענוש בשבילו, ולפ"ז בעונשי שמים אין שייך זה, דהם יודעים אם יש

פירכא לק"ו או לא [וצע"ק בזה, שהרי תורה לא בשמים, ואולי בארץ יש כאן פירכא. ואולי עכ"פ כל זמן דלא מצינו פירכא בארץ, א"כ כל זמן שגם אין פירכא בשמים יכולים לענושו. אבל גם זה ק', דמה לי אם יש פירכא בשמים, סכ"ס הרי תורה לא בשמים היא, ואם אין פירכא בארץ, א"כ שפיר הוי ק"ו, וצ"ע].

(ג) **ואלא מאי עודפייהו, דהתם אפשר בתשובה והכא לא אפשר בתשובה- הק' הקובץ שעורים (שט"ו),** דבאמת אין זה חומר באיסור מדות, שהרי אם יודע למי יחזיר מהני תשובה, וכה"ג גבי עריות ג"כ, אם לא עשה תשובה כהוגן העבירה עודנה עליו [וכנראה דלא ה"י ס"ל דבזה גופא, מה שא"א בפועל לעשות תשובה שלמה, הוי "עודף" מחבירו, וצ"ע]. והביא מהרמב"ם, דמדות הוי בין אדם לחבירו, ועריות הוי בין אדם למקום. וביאר הקו"ש, דאולי פ"י דזהו כוונת הגמ' הני לא אפשר בתשובה, דהיינו דבבין אדם לחבירו, אם אינו מפיס חבירו, אפי' הבין אדם למקום שבו אינו נתכפר.

(ד) **קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה- פ"י הבן יהודע,** דהיינו משום דאם גזל מאדם א', והלך הנגזל למדה"י ולא בא, ורצה הגזלן לעשות תשובה, אינו יכול, כי אין הנגזל מצוי ששייב לו. וכן אם גזל חפץ מראובן, ובאמת אינו שלו, אלא של שמעון, והוא מחזירו לראובן, הרי אינו עושה כלום. אבל אם גזל מהקדש, אז בכל עת שירצה להשיב ישיב ויפטר, אפי' לאחר ק' שנים.

(טו) **בא וראה, שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, הקב"ה ברוך ישראל בעשרים ושתים, וקללן וכו'- תמה המהרש"א,** הא ודאי כל התורה נאמרה מפי הגבורה, אף משנה תורה. ועוד הק' למה הקללות שבתורה כהנים נאמרו בלשון רבים, ואותן שבמשנה תורה בלשון

ולא של הלוקח. ותי' דיש מפרשים דגם אחרים באים לפניו למכור דבריהם במשקל שלו. וי"מ דממחה וכו' היינו דשאי אם ירצה לקנח האבן פעם אחת בשבת ואין זו אונאה, ומ"מ אין לו לקנחם יום יום, שהאבן מתחסרת מעט בכך.

(ט) **אמר רשב"ג, בד"א בלח, אבל ביבש אינו צריך- כ' היד רמה (ט"ז),** דמה דס"ל לת"ק דאף ביבש צריך לקנח (אף דלכאור' אין צורך, לפי שאינו מתדבק), היינו משום דגזרי' יבש אטו לח.

(י) **וחייב להכריע לו טפח- כ' הרשב"ם דנראה דבפחות מליטרא לא בעי' הכרע טפח, דנפיש יותר מדאי הכרע טפח בדבר קל. ותמה התורת חיים, הא לא קתני במתני' ליטרא, ולכן משמע דלעולם צריך להכריע לו טפח. ועוד, דאי הכל לפי המשקל, א"כ בעשרה ליטרין יהי' צריך י' טפחים הכרעה. ולכן כ' דלא כהרשב"ם, אלא דנראה דלעולם חייב להכריע לו טפח, בין בעשר ליטרין, בין בליטרא ובין בחצי ליטרא, ע"ש באריכות בהסבר הדבר.**

(יא) **קשה עונשן של מדות- ע' בספר החינוך (רנ"ח),** שכ' דאיסור משקלות בכל שהוא, וע' במנחת חינוך שם (ב') שכ' שדבר זה חידוש הוא, וכ' דהרמב"ם חולק על החינוך בזה. אולם ע' בקונטרסי שיעורים בבבא מציעא (כ"ה, א'), שכ' שגם הרמב"ם והטור ס"ל כהחינוך בזה, אלא שהסמ"ג באמת ס"ל דפטור בפחות מש"פ. וע' בקונט"ש שם שהאריך בענין זה, וביאר שיש ב' אופנים איך להבין האיסור משקלות, האם הוא מדין שמחסר ממון חבירו, או דלמא הוא מדין עוול במשפט, וכ' דאולי יהי' תלוי בזה אם יש איסור בפחות מש"פ או לא, ע"ש.

(יב) **למעוטי מדות מכרת- פ"י הרשב"ם, דהה"א לא ה"י ללמוד מדות מכרת מג"ש, שהרי אין אדם דן ג"ש מעצמו. וגם לא ללמוד מק"ו, שהרי אין עונשין מן הדין. ומבואר מדברי הרשב"ם דגם בעונש שמים שייך הכלל דאין עונשין מן הדין. וע' באתון דאורייתא (ריש סי' כ"ה, ד"ה ואולם לדעת), דכ' דאם אמרי'**

יחיד. ותי' דאותן שבתורת כהנים היו דוקא על חטא של רבים, לפי שעדיין לא נאמר הדין ערבות עד שבאו לערבות מואב, וא"כ לא יהיו הרבנים נענשים בשביל חטא של היחיד. משא"כ במשנה תורה, כשכבר נתקבלו ערבות בערבות מואב, אז הי' הדין שכבר נענשו על חטא של היחידים, וא"כ שפיר נאמרה התוכחה בלשון יחיד. ולכן הי' משה רבנו דוקא צריך לאומרה, שהרי אם הי' הקב"ה אומרה למשה, אז יהיו יכולין לחשוב דלמשה דוקא אמרה, דכיון דכבר הפרו בריתם בחטא העגל, אולי זה נאמר דוקא למשה, ולכן משה דוקא אמרה. ובאמת הברכות והקללות נאמרו בכל כ"ב אותיות (דהיינו כל מה שהפה יכול לדבר), אלא דבזה דהקב"ה אמר הברכות של כ"ב אותיות, ומשה רבנו אמר הקללות של י"ב אותיות, הי' מרומז דמדת טובו של הקב"ה מרובה ממדת פורענותו [כ"נ בכוונתו, וע"ש באריכות].